

Submission 20

In kaart gebracht: de nuance bij taalgeografische labels

Miet Ooms

*Webred Taal & Documentatie / Taalverhalen, Herk-de-Stad, België
KU Leuven, Leuven, België*

Standaardtaal en geografische variatie zijn twee begrippen die elkaar heel lang uitsloten. De dominante variant was lange tijd de enige juiste, en voor het Nederlands was dat de noordelijke, Randstedelijke variant.

Daar kwam in 2003 officieel verandering in toen de Nederlandse Taalunie de visietekst *Variatie in het Nederlands: eenheid in verscheidenheid* publiceerde. Met dat rapport erkende ze het bestaan van Belgisch-Nederlandse, Nederlands-Nederlandse en later ook Surinaams-Nederlandse en Caraïbisch-Nederlandse standaardtaal. Een van de gevolgen was dat een regiolabel als Belgisch-Nederlands, of standaardtaal in België, een nieuwe lading heeft gekregen: in de plaats van een afkeuring is het nu een geografische beschrijving. Sindsdien heeft ook het label Nederlands-Nederlands (standaardtaal in Nederland) zijn plek gekregen naast 'standaardtaal in het hele taalgebied'.

Wat het opzet ook is, labels als Belgisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands hebben een nadeel: ze geven een vrij eenzijdig, zwart-wit beeld van de geografische variatie in de taal. Een woord met label BN lijkt alleen in België voor te komen en NN alleen in Nederland. In de praktijk zijn er verschillende scenario's mogelijk: een woord kan dominant zijn in het ene deelgebied en sporadisch of regionaal voorkomen in het andere, er kan sprake zijn van een registersverschil, enz.

Om die reden ben ik in 2015 begonnen met het uitsturen van online enquêtes, met de bedoeling er taalkaarten van te maken die een verfijnder en genuanceerder beeld geven van die geografische variatie in het Algemeen Nederlands. Voor zowel het enquêteren als het karteren heb ik me gebaseerd op de methodes uit de dialectgeografie. In de loop van de jaren heb ik de vraagstelling bijgesteld en verfijnd, zodat respondenten gemakkelijk meer achtergrond kunnen geven bij hun antwoorden en de duiding bij de kaarten nog beter kan.

Taalkaarten kunnen een waardevolle aanvulling zijn bij taaladviezen, taalbeschrijvingen en bij ander taalgeografisch onderzoek dat op tekstcorpora gebaseerd is. Dat komt door de vorm – je krijgt meteen een veel genuanceerder en verfijnder beeld van geografische verspreiding van taalverschijnselen – maar ook met de manier waarop de gegevens verzameld worden. Want hoewel vragenlijsten uiteraard ook hun beperkingen hebben (het gaat immers over gerapporteerd taalgebruik en niet over werkelijk taalgebruik), je kunt ook taalverschijnselen opvragen waar je via corpusonderzoek, observatie of experimenten moeilijker gegevens over vindt. Enkele voorbeelden hiervan zijn de uitspraak van specifieke woorden, meervoudsvormen en lidwoorden.

Tijdens deze lezing leg ik aan de hand van enkele voorbeelden uit hoe ik mijn taalgeografisch materiaal verzamel en tot artikelen en taalkaarten verwerk. Ik hoop met mijn onderzoek Nederlandstaligen én niet-Nederlandstaligen een completer en genuanceerder beeld te geven van de variatie in het Nederlands en een hulpmiddel te bieden om de varianten correct binnen de taal te plaatsen en te interpreteren.